

КРЕДИТ-МОДУЛЬ ТИЗИМИГА ДИДАКТИК ЁНДАШУВ

С. Нажиева ¹

Аннотация:

Ушбу мақолада ўқув жараёнида мустақил таълим олишнинг аҳамияти орттиши ва бу келажакда бўлғуси мутахассисларнинг мустақиллиги, ижодий ташаббускорлиги ҳамда фаоллигини оширишга олиб келиши. Кредит-модуль тизимида университет, институт талабалари ҳар доим ўқитувчи ва курсдошларидан ёрдам ҳамда маслаҳат олиш имкониятига эга бўлади. Бу эса ўзаро ҳамжиҳатликни мустаҳкамлайди ва жамоада ишлаш кўникмаларини шакллантиришга хизмат қилиши ҳақида фикрлар баён этилган.

Калит сўзлар: таълим, тизим, кредит-модуль, билим, дарс, ўқув, муассаса, ўқитувчи, маҳорат, қизиқиш, ижод, кадр, қобилият, талаба

doi: <https://doi.org/10.2024/3qwcsb38>

Кредит-модуль тизими аниқ эҳтиёжлар асосида пайдо бўлган. Энг аввало у олий таълим ўқув дастурларига эркинлик олиб кириш, ўқув дастурларига танлов фанларини кириб келиши билан чамбарчас боғлиқ. Бундан ташқари кредит-модуль тизими олий таълим ўқув дастурларини “юқоридан пастга” қараб эмас балки “пастдан юқорига қараб” яъни замон, меҳнат бозори ва талабалар эҳтиёжлари асосида шакллантириш эҳтиёжлари асосида юзага келган.

Кредит-модуль тизими қолаверса мамлакат олий таълим муассасаларини мамлакатдан ташқаридаги университетлар билан алоқаларини яхшилаш, мамлакат университетларини халқаро майдонда эътироф этилишига эришиш эҳтиёжлари асосида шаклланган. ECTS кредит-модуль тизимининг ҳозирги кундаги энг асосий вазифалари бу ОТМ ўқув дастурларига эркинлик, мослашувчанлик, шаффофлик ва талабага йўналтирилган таълимни олиб кириш.

Танлов фанлари миқдори курсдан-курсга кўпайиб бориши зарур. Чунки талаба курсдан-курсга ўтган сари, мутахассис сифатида шаклланиб ва унда мустақил қарор қабул қилиш қобилияти ҳам юксалиб боради. ОТМлар аста-секинлик билан талабларга ўз факультетларидан ташқарида, яъни бошқа факультетлардан ҳам танлов фанлари олишга имконият яратишлари зарур. Танлов фанлари амалиёти нафақат талабалар ўзлари хоҳлаган йўналиш бўйича чуқурроқ билим олишга имконият яратади, балки ОТМ ўқув дастуридаги фанлар таркиби табиий равишда сараланиб боришига ҳам хизмат қилади. Чунки, талабалар қизиқиш ва эҳтиёжларига жавоб бермайдиган фанлар аста-секинлик билан дастурни тарк этиб, фанлари рўйхатини иқтисодиёт, давр талаблари ва талабалар қизиқишларига мос фанлар эгаллай бошлайди.

Ўқув жараёнида мустақил таълим олишнинг аҳамияти ортади ва бу келажакда бўлғуси мутахассисларнинг мустақиллиги, ижодий ташаббускорлиги ҳамда

¹ С.Н.Нажиева, СамДЧТИ Педагогика ва психология кафедраси ўқитувчиси

фаоллигини оширишга олиб келади. Кредит-модуль тизимида университет, институт талабалари ҳар доим ўқитувчи ва курсдошларидан ёрдам ҳамда маслаҳат олиш имкониятига эга бўлади. Бу эса ўзаро ҳамжиҳатликни мустаҳкамлайди ва жамоада ишлаш кўникмаларини шакллантиришга хизмат қилади. Кредит-модуль ўқитиш тизимида ўтиш олий ўқув юрти профессор-ўқитувчиларига бўлган мажбуриятни ҳамда талабни ҳам оширади.

Ўқитувчидан талабаларга нисбатан муайян ҳолатда турсагина педагогик таъсир кўрсатишни муваффақиятли амалга ошира олади. Мазкур ҳолат ўқувчилар билан муомала соҳасида ўқувчининг асосий йўл-йўриқдан иборат бўлиб, у ўқувчиларнинг психологик ёш хусусиятларига монанд бўлади. Турли ёшдаги ўқувчиларнинг муомаласига таъсир кўрсатиш субъекти бўлган педагог тутган йўл ва маҳоратни жуда муҳимдир. Талабалар жамоаси билан муомала кўпинча суҳбат, маъруза, ахборот шаклида бўлади. Биринчи навбатда суҳбатни қандай бошлаш, қандай қилиб дарҳол талабанинг гапларига болаларнинг диққатини тортиш, қизиқиши ҳақида гапириб ўтамыз. Бунда педагог суҳбат олиб бораётганда анча қисқа, лекин етарли аниқ қилиб очиб бериш вазифаси туради.

Ҳар қандай суҳбат талабаларни қизиқтира олиши лозим. Шунинг учун ҳақиқий педагог фақат билимга эмас, сўзлашиш маданиятига ҳам эга бўлиши керак. Олий таълимда ўқиш жараёнида иккита асосий шахс ўқитувчи ва ўқувчи бўлади. Бу иккала шахснинг дарс жараёнида уларнинг бир-бири билан тўғри муносабатда бўлиши ўқувчи шахси шаклланишида таълим-тарбиявий эффекив таъсир кўрсатади. Юқорида айтганимиздек, ўқитувчи ўқувчининг психологик хусусиятини, қобилиятини ҳисобга олган ҳолда унга мурожаат этиш керак. Дарс жараёнида педагог ўқитувчи талабани пастга урмасликка ҳаракат қилиши, фақат буйруқ, жеркиш орқали тарбияламаслиги керак.

Педагог ўзини талаба ҳуқуқларини мустақил англай билиши керак. Педагог фақат билим берибгина қолмай, балки бошқаларнинг ва ўзининг ҳаёти учун маъсулиятни ҳис қиладиган шахсни фуқорони тарбиялаши керак. Бунда эса курашиш орқали, педагогик маҳорат, қобилият ҳамда муносабатлар орқали эришилади. Педагог ўз устида мустақил ишлаши, ўз касб маҳоратини такомиллаштиришга бўлган эҳтиёжи жамиятнинг олий мактаб, ўқитувчи, унинг шахсига нисбатан талаб ва эътиборининг ўсиши ёки таълим-тарбияга бўлган янгича ижтимоий эҳтиёжлар билан боғлиқ бўлади.

Ўқитувчининг меҳнатини илмий соҳада ташкил этиш. Ижод, ижодийлик, бунёдкорлик, яратувчанлик мураккаб руҳий жараён бўлиб у аввало, ўқитувчиларнинг фикрлаши дунёқараши, мустақил фаолият кўрсатиши, хотираси, диққати, иродаси билан чамбарчас боғлангандир. Ўқитувчи меҳнатини илмий ташкил этиш деганда, педагогик жараённи бошқариш учун педагогика, психология фанларининг энг сўнги ютуқларидан фойдаланган ҳолда ўз ишини ижодий ташкил этган ҳолда яниликларни яратиш тушунилади. Ўқитувчи ўз устида мустақил ишлаши маҳорат ва ижодкорлигини оширади. Ўқитувчи ўз-ўзини тарбиялаши учун, аввало, ўзини атрофлича чуқур ўрганиши, ўз ичидаги ютуқ ва камчиликларни кўра олиши керак. Ўз-ўзини ўрганиши ва бошқа кишиарни ҳам англаши зарурдир. Педагогнинг вазифасифақат иродавий фазилатлар доирасини кўрсатиб бериш, уларнинг муҳим ахлоқий принциплари билан ички алоқасини очиб беришдан ташқари ўз иродасини ўзи тарбиялашга интилувчи ўқувчига ёрдам бериш, иродавий фазилатларни ривожлантиришнинг усулларида кенг фойдаланишни талаб қилади. Бундан ташқари фан ўзига етарли миқдорда талабаларни жалб қила олиши учун ўқитувчи доимий равишда ўз устида ишлаши, талабалар учун фаннинг аҳамиятини сақлаб

қолиши, дарсларнинг сифатини доимий равишда яхшилаб бориши зарур. Акс ҳолда ушбу фан ўқув дастуридан чиқиб кетиши ва натижада ўқитувчи ўз ишини йўқотиб қўйиши мумкин. Бу жараён дарслар сифатининг яхшиланишига хизмат қилади. Танлов фанлари амалиёти ривожланган давлатларда ўзини исботлаган амалиётдир. Улардаги фан тараққиёти, иқтисодиёт даражаси, мутахассисларнинг салоҳияти таълимдаги айнан шу жиҳат билан боғлиқ бўлса ажаб эмас.

Таълим олиш ва таълим бериш бир-бири билан чамбарчас боғлиқ жараёнлардир. Унинг бир томонида талабалар турса, иккинчи томонида ўқитувчилар туради. Таълим муассасаси уларни бирлаштириб турувчи, жараённи ташкилий, техник ва молиявий жиҳатдан таъминлаб турувчи восита ҳолос. Шундай экан таълим жараёнини асосий иштрокчилари бу талабалар ва ўқитувчилардир. Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, кредит-модуль тизими талабалар зиммасига мустақил ҳолда кўпроқ ўқиб изланишни ва сместрлар давомида кредитларни тўплашни талаб қилади. Буни англаган талаба ўз устада мустақил ҳолда кўп ўқиб ўрганади ва кутилган кредитни тўплайди ва самарадорликга, натижага эришади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

[1]. Атаева Н., Салаева М., Ҳасанов С., Умумий педагогика (Педагогика назарияси ва амалиёти асослари). Ўқув қўлланма. II китоб. Ҳ. Бобоевнинг умумий таҳрири асосида. –Т.: “Fan va texnologiya”, 2013, 860 бет.

[2]. Шодиев Н. Педагогика фанидан муаммоли вазиятлар ва ўқув топшириқлар услубий қўлланма. – С.: «СамДУ». 2008, 115 б.

[3]. Зиёмухаммадов Б. Педагогика: Олий ўқув юртлари учун ўқув қўлланма. – Т.: «Турон-Иқбол». 2006. – 112 б.